

peră literar-ideologică scrisă de un domn cu o personalitate puternică și multilaterală. Ei nu s-au îndoit o clipă de autenticitatea și de caracterul lor eminent laic. Au fost urmați pe această cale de A. T. Laurian¹, V. A. Urechea², Aron Densușianu³, Ion G. Sbiera⁴ — toți de formație pașoptistă — și de Ovid Densușianu care, cel dintâi, a dedicat *Învățăturilor* o substanțială analiză literară⁵.

Deși exponenți ai criticismului științific în domeniul studiilor istorice și filologice, nici A. D. Xenopol⁶ nici D. Onciul⁷ și nici Ion Bogdan⁸ nu s-au îndoit că *Învățăturile către Teodosie* ar fi opera lui Neagoe Basarab. De la Xenopol începe însă, în istoriografia noastră modernă, alterarea imaginii pașoptiste despre Neagoe și opera sa, imagine care fusese schițată prima dată de Bălcescu, și, pe urmele acestuia, dezvoltată de Hasdeu. Situându-se la antipodul perspectivei pașoptiste, istoricul junimist vede în Neagoe Basarab mai degrabă un călugăr încoronat decât un principe de Renaștere la meridianul bizantino-slav, cum îl prezenta, în cuvinte entuziaste, Hasdeu⁹. Această perspectivă falsă va stărui, cu rare excepții, multă vreme. Astăzi încă, personalitatea lui Neagoe Basarab constituie pentru istoriografia noastră o problemă deschisă.¹⁰

Istoricilor și filologilor români care s-au ocupat de *Învățăturile* înaintea lui D. Russo și ne-au lăsat aprecieri, observații și puncte de vedere demne de luat în seamă, li s-au adăugat, după descoperirea originalului slav de către academicianul P. Lavrov¹¹, prof. Polihron

bunii noștri » și promite o ediție integrală, pe capitole, din care n-au apărut însă decât trei: despre șederea la masă, despre răsplătirea slugilor și despre soli și războaie (ultimul în «Buletinul Instrucțiunii Publice» I. 1865—1866, p. 76—80). Pentru Hasdeu, capitolul «despre soli și războaie» este o «strălucită probă de multă experiență ostășească».

¹ *Istoria rominilor, partea II-a. De la căderea Constantinopolului pînă în zilele noastre*, Iași 1853, p. 30 și *Elemente de istoria rominilor pentru clasele primare*, Ed. VI-a, București, 1866.

² *Istoria rominilor, Biografii române duple metoda catehetică pentru școlile primare sătești și militare*, Ed. a VIII-a corectată și îmbunătățită, București, 1867, și mai ales *Schițe de istoria literaturii române*, București, 1885, p. 55—58.

³ *Istoria limbii și literaturii române*, Ed. I-a 1885; Ediția II-a, Iași, 1894.

⁴ *Miscări culturale și literare la rominii din stînga Dunării în răstimpul de la 1504—1714*, Cernăuți, 1897.

⁵ *Istoria literaturii române. Epoca veche pînă la 1780*. Curs ținut la Facultatea de litere din București în anul 1898—1899. Litografiat. Despre *Învățăturile* la p. 305—307.

⁶ *Istoria rominilor din Dacia Traiană*, Ed. I, Iași, 1889, vol. III, p. 475—482; Ed. III-a, București, 1927, vol. IV, p. 178—184.

⁷ *Istoria rominilor de la înființarea principatelor pînă la anul 1526*. Curs litografiat.

⁸ Două conferințe: *Luptele rominilor cu turcii pînă la Mihai Viteazul; Cultura veche română*, București, 1898, p. 34 și 79—80.

⁹ Vezi *Istoria rominilor din Dacia Traiană*, Ed. a III-a, vol. IV, p. 178; și vol. VI, p. 212—215. Comp. cu *Cuvinte din bătrîni*, II, 1880, p. 439.

¹⁰ O imagine justă este schițată în *Istoria României*, vol. II, București, 1962, p. 621—625.

¹¹ О найденных им произведениях Валахского воеводы Нгоя в «Чтения в императорском обществе истории и древностей Российских при московском университете», Москва, 1896, книга IV, p. 4—16. Comp. și A. Densușianu, în «Revista critică-literară», Iași, IV, 1896, p. 215. Manuscrisul de la Sofia a fost catalogat prima oară de Svetozar Vulovici în *Опис словенских рукописи Софийске библиотеке*, în «Споменик српска краљевска Академија, Belgrad, XXXVII, 1900, други разред 33, p. 44—45. El a fost editat, cu un valoros studiu introductiv, de Lavrov: *Слова наказательные воеводы валахского Иоана Нгоя к сыну Теодосию*, S. Petersburg, 1904, XXXVII + 62. Acest studiu își păstrează valoarea pînă astăzi.